

عیلم و دین ... 3 ...

نووسینی: ئالبەرت ئاینشتاین

ئەم گوتارە لە ھزر و بیرکاری ئاینشتاین لە لاپتەکانی ۴۱-۴۹دا
ھاتوو. بەشی یەکەمی لە نیشانیکی Princeton Theological
Seminary لە ۱۹ ئایاری ۱۹۳۹ وەرگیراوە.

کورداندنی لە ئینگلیسیوە: ھاھر طیب أحمد - پسپەر لە وەرگێڕان

• یەک

لەو سەدەی ئابرد و لە بەشێکی لە سەدەی پێشتریش، وا باو بوو کە
مەلەکانی ھەند توند لە نوانی زانست و باوەدا ھەبێ کە ناکرێت
خاوە بکرێت. ئەو ھزرە ووشەنانە وای بە دچوون کە دکرێ زانست
بە شۆبەکی کاریگەر لە جەیی باوە بچەسپا بە؛ چونکە ئەو باوەیی لە
سەر بنەمای عیلم نەچەسپێت ئەفسانەیی، بەبێ دەرێت بەرپەرچ
بدرێت. بە گۆڕی ئەم تەگەشتنە، تاکە ئێرکی پەرۆردە ئەو
بوو کە دەرگەیی بیرکردنەوە و زانست واکە بکات و ئێرکی قوتابخانەش،
وێک ئەرگانەکی دیاری پەرۆردەکردنی خێکی، ئەو بوو کە بە
شۆبەکی تایبەت بڕێ و ئەو ئاقاریدا بەوات.

ئەنگەرێ مرئەف بە دگمەن بتوانێت ھەوڵێستێکی عەقەلانی کچ و کەیی لەم
شۆبە، ئەگەر ھەبێت، بەدەرێت؛ چونکە ھەموو ھەشەمەندێک، یەكسەر
دەزانێت کە ئەم ھەوڵێست ئەگەر یاندنێ کارێکی تەکلایەنێ و فرە
نەوازێی و وێک ئەوێی کە توێژینەوەیەك بە پەردە و ھووت بەو
مەبەستێ بەیان بکرێت تا مەشکی کەسێک بشوات و بە شەوازی
سرووشتی و ئاسایی بە کەسێ توێژەرێکێ ئاشنا بکات.

خێڵێستێ دەرێت مەتەنێ پەھەنان بەتەرێ ئەگەر توێژینەوە بە پەیی
ئەزموون و بیرکردنەوەیەکی ووشەن بکرێت. بەبێ پەویستێ مرئەف، بە
پەراوەز، لە سەر ئەم خاوە، دەرگەیی ئێوێ ھەرمەندیدا بگونجێت.
خاوەی لاوازی ئەم ھزرە ئەوێی کە ناکرێت ئەو جەرێ مەتەنەیی بە
سەپاندنی ئەرێتار و بەیارێکەنمان پەویستن، تەنیا بەم تەگە
زانستییە عەقەدا بەدەرێت.

ئەخر ئەچکەیی زانستی ناتوانێت شتێک لەو پەر فەر بکات کە

استییهکان چ پیهوئندیان به یهکوههیه و چن و بهر کاریگهری یهکتیری دهکوهن. ئومدهی و دهستههانی ئه م زانسته بابیهی لووتکهیهک مرهف ده توانهت بیگاته و ده نیام ئه وهش چاوهیهی ئه وه له من ناکن که ئه وه ده ستهوت و ئه وه که شهه پاهه وه نه تییهی مرهف له م بواره دا ده یکهت، به که م بهر خه نم. به هه مان شه وهش دیاره که زانسته (چییه - what is) استه وه ده ده رگهیه (په ویسته) چ بهت what should (be) ناکاته وه. په وه ده توانهت وه ونترین و توکه ترین زانسته چییهی هه بهت به بهام نه توانهت له په ویسته چ بهت، ئامانهی مراره مره ییه کانهان که م بهکاته وه. زانسته بابیهی ئامه رکهیه به ههزی اه پاهه اندنی هه نه که ئامانهی دیاره کراوهان به فرههههه ده ده کاته، به بهام ده به ئه وه په ئاوات و شه یدابوونی توئهژینه وه له سه ره چاوهیهی ده که ده وه بهت. په ویسته مهتومه له په ناوی ئه وه به چوونه بهکینه که بوون و چالاکی ئه م ته نیا له یه نیشان کردنی ئامانه و به ههیه بابیهی کانه وه مانای ده بهت. به م په یه ده زانینه که ناسینه استی تا ئه م اه ده یه قه شه نهگه، به بهام خه ئاستی کار کردنی هه نه که م که ناتوانهت، وه که نه نیشان ده ره، نه پاکانه به خودی ناسینه استی بهکاته و ناشتوانهت به ههیه هوه ده تابه ته کانهی ئه وه ناسینه به سه له نهت. جا له به ره ئه م، ئه م له ره توووشی به ره به سه ته کانهی چه مکه کی ژیره نهی پاراوی بوونی خه مان ده بین.

سه ره باری ئه م شه نه بابیهت ئه وه به گریه نهینه که بهر کردنه وهی ژیره نه ناتوانهت به هیه چه شه نه که کار له دروست بوونی به یاره ئامانه دار و نه خلاقیهی کانه ده بهکاته. کاته که سه که ده گاته ئه وه استییهی که نه نهگه هه نه که ههیه سوو ده نه ده به مرهف به ئامانه بهگه یه نه، ئه وه کاته ئه وه هه یانه ده به نه م به سه ته که. زیره کی هاو په یوه نده نه وهانی هه یه کهان و ئامانه که نهان به وهون ده کاته وه. به بهام بهر کردنه وه، به ته نه، نه ده توانهت واهان له بهکاته له که کی ئامانه که نهان بهگه یه نه په شهی ده که ته به نه چینهی ئامانه که نهان به ئاشکرا بهکاته. تا به شهینه ئه وه ئامانه به نه چینهیهی و قه سه نه رانه وهون بهکینه وه و به شهوانینه به خه راییه له چه که یه ژیهانی سه زدهاری تاه که کانه ده بهانه ساز نهینه، ده بهت دینه ئه وه ئه ره که اه په نه نهت و له ژیهانی که م به یه ته مره قده به چه سه نه نهت. چونکه ناکه ته ئه م جه ره ئامانه به نه چینه ییه نه ته نیا به ههیه عه قه وه به یان بهر نه و است بهانه نه، به یه نه که ره که سه که بهر سه ته ئایا ده سه ته ته ئه م جه ره ئامانه به نه چینه ییه نه له که وه ده نه؛ ده شه که سه کی ده که له وه بهام ده بهت: ئه مانه له ناو که م به که دهی دروست و له شه وهی نه ریهی هه زدهاره نه و کار له سه فتاره و ئاوات و به یاره کانه تاه که سه کانه ناو ئه وه که م به ده که نه. ئه وهانه هه ره نه

و هـ ر دژین و پـویستیان بـو نیی کـ بـ است بناسـن. ئـ مانـ
لـ یـ خـ پیشاندانـو دروست نابن بـکوو لـ ئـنجامی ئـو
شـشانـو پـیدا دـبن کـ کـسایـتیـ هـزدار و دـسـاتدارـکان
بـریایان دـکن.

پـویست ناکات هـوی بـ است ناسینیان بدرت؛ بـکوو لـبری
ئـو وـ، دـبـ کـشش بکرت تا بـ سادی و یـوانی هـستیان پـ
بکرت.

باـترین بندـماکانی پـشبینی و بـیارـکان لـ گـی نـریتی
نایینـکانی جوولـکـ و دیانـکانـو دراومانـتـ. ئـمانـجـکی گـلـک
باـایـ کـ ئـمـ، بـم هـموو بـهـزییـخـمان، تـنیا ئـمـ بتوانین
کـ فرـ بـ ناتـواوی پـبگـین، بـام خـ ئـم ناتـواویـش بناغـیـکی
توکمـی ئـمانـجـکان و قـبـاندنـکانمان دـهـنتـ. ئـگـر یـکـکـ
ویستـتی ئـو ئـمانـجـ لـ ناو جغزـ دینیـکـی دـربـنت و تـماشای
لایـنـ مرـییـ ووتـکـی بکات، دـلوت ئـو مرـیـ بـم شـوـیـ
بـیانی بکات؛ گـشـکردنی ئازاد و بـرپرسـاریـتی تاکـ کـس، یـنگـ
بـ جـرـکـ لـ جـرـکان تواناکانی بـ ئازادی و شادمانیـو لـ
خزمـتی هـموو مرـقایـتی دابنتـ. ئـرـ وـکـ ئـوی بـ زمانی نایینی
یـژن، ئـمـمانان هـموو وـجـی یـکـ باوک نینـ؟ لـ استیدا، تـنانـت
خودازـدکردن divinization مرـقـ، وـکـ هـمگـلـکی ئـندـشـی
abstract totality، لـ هـناوی ئـو نموونـییـدا پـیدا نییـ.
استی ئـو یـ کـ تـنیا تاکـی مرـقـ یـحـ دراوـتـ و چارـنووسی باـای
هـر تاکـ کـسـکـ ئـو یـ کـ خزمـت بکات نـکـ فرمان بگـتـیان بـ
هـر گـیـکـ بـت خـی بسـپـنتـ.

ئـگـر کـسـکـ لـبری کـرستـ تـماشای شـو بکات، ئـو جار دـتوانـتـ
ئـم وشانـ وـکـ دـربـینی هـووستی بندـتی دـمـکراتی وـرـبگـرتـ. بـ
پـی تـگـیشتنی زاراوـکـ، دـمـکراتی استـقینـ دـتوانـتـ، بـ لایـنی
کـم، هـندی پیاوـکی دیندار، نـتـوـکـی بپـرستـتـ.

جا لـ ناو ئـم هـموو کـینوبـینـدا، دـبـت فرمانی پـروـردـ و
قوتابخانـ چ بـت؟ پـویستـ یارمـتی هـرزـکار بدن تا گـشـ بـ جـرـ
هزرـکـ بکات و وای لـبـت لـم چـشنـ دـستمایـ بنچینـییانـ تـبگات
و لـ لای خـی وـکـ (بای هـناسـی) لـ بـت. فـرکردن بـ تـنیا نـشـت
ئـو بکات.

کـ کـسـکـ لـبـر چاوی کـسـکی دیکـو وـ، باو بـم بندـما باـایانـ
دـنت و دـگـ بندـماکانی ژیان و گیانی سـردـمی ئـستاماندا
بـراوردیان پـ دـکات، وـکـ یـژی وونـکـ، بـی ئاشکرا دـبـت کـ

مرقی ژیارم ند civilized mankind له م ترسیه کی گور دا د ژیت، له د و ت تالتاریه کاند دیار ک خودی فرماندار کان خیان گیانی مر قای تی و یران دکن. نه ت و و پ رستی و گ ز پ رستی و س رکو تکردنی تاک کان له ی ئابووری و، لای نه کی دیکن ک گ و ر ترین ه ه ش ی خنک اندن له نه ریت ه ر جوان کان مر قای تی دکن.

له استیه کدا دیار ئم م ترسیه چ ند د ژوار، ئ ویش ئ و ی ک له ناو بیرم نداندا باو د ب ت و و گ ل لک تو ژین و ی تر ه نه تا بزنان چن ئم م ترسیه ب و و ن و و ه ی کان ی بواری سیاس تی نیشتمانی و سیاس تی نه و نه ت و ی و یاساسازی و ب گشتیش ه موو ک خراو کان د گ ر ت و. ب گومان ئم ک ششانه فر پ و یستن. دیار له کدا با پیرانمان شت کیان زانیو ب م ئم فرام شمان کردو. ه موو ئ و ک ششانه ی کراون شتیان سلماندوو، له ه موویان نام ری فر کول بوون و ب ن گ ه ند کیان خیان ئ و و و و زیندوو بووبن ک له پ نایان و ه بووبن و هانیان دابن. ب م ئم گ ر شیدایی چراخ کردنی ئامانج ک له ناخ خیاماندا چ و پ و بز ب ت، ئ و کات ناب ت درخی له د زین و ی ه ی کان ی مس گ ر کردنی ئامانج ک مان بکین و د ب ت بیکه ین ه قیق ت.

• دوو

ب ن گ ئ ست م نه ب ت لک بک وین ئ گ ر له ی عیلم و له ی کتر بیستین. زانست ی لک س ت ی له ی ب نام ی دا ژراوی هزریا د ی و ت دیارد ه ست پ کراو کان ی ئم دنیا ی تا بکرت له نه و ک م گ ی کدا لک بخت. ب ئ و ی نه ترسان دایب لژم د م - ئم ک شش ک له پ ناوی دوو بار دروست کردن و ی وجود له ی و نا کردن و، د کرت. ب م ک له خ م د پرسم ئ ر دین چی؟ ناتوانم ب ئاسانی بیر له و م لک بک م و و ت نانت ئ گ ر ئ و و م ش بد زم و ک د شت له م چرک تایب ت دا ق ناع تم پی ه ب ت، ب م خ من ه ر له م ق ناع ت دام ک له ه یچ د خ کدا ناتوانم، ب زر ک ش ب ت، هزری ه موو ئ وان ی بایه خ کی ز ریان ب م پرسیار داو، ب ی کتر بگ ی نم.

له پ شدا، له بری ئ و ی ب پرسم ئاین (دین) چی، د ب پ سندم ب ت و بو لم له خ م ب پرسم: چن ئ و تایب تم ندیان ی ک س ل ه ند گ و ر دکن تا وام له ب ت ئ و ک س ب دیندار بزائم؟ ب ب چوونی من، و ش نبیری دینی، د ب ت ب ه موو توانای کانیه و، خی له

کٲت و بٲندی ئارٲزوو ځٲٲرستٲکانی دٲرباز کردبٲت و هٲر ځٲریکی ئٲو هزر و هٲست و ئامانجانٲ بٲٲت کٲ لٲ سٲرووی بٲهای کٲسی superpersonalvalue دا هٲیٲ. واتا ئٲووی بٲ گرینگی دٲٲٲ بٲر چاوم هٲزی کٲٲکی ئٲم تایبٲتمٲندیٲ باٲایٲ و قووی ئٲو قٲنائٲٲیٲ کٲ بٲ واتای باٲادٲستیٲوٲ بٲستراونٲٲوٲ، بٲ ئٲووی باٲیخ بٲوٲ بدرٲت ئایا هیچ کٲششٲك دٲکرت تا ئٲم قٲنائٲٲ دٲگٲٲ بوونٲوٲرکی مٲزدا(خوا)ییدا یٲك بکرٲن، چونکٲ ئٲگٲر وا نٲبٲت، ناگونجٲت کٲ بودا و سپینٲزا بٲ کٲسایٲتی دیندار بژمٲرین. جا بٲم ٲٲیٲ، کٲسی دیندار بٲو واتایٲ دیندارٲ کٲ هیچ گومانٲی لٲ گٲوراتی و بٲرزاتی ئٲو شتٲ بٲرزانٲ و ئٲو ئامانجانٲ دا نٲبٲت کٲ نٲ ٲٲویستیان بٲ بندٲمایٲکی عٲقلییٲوٲ هٲیٲ و نٲ دٲشتوانن ئٲو بندٲمایٲ هزریٲ بٲ دٲست بٲنن. ئٲوانٲ زٲروورٲت و (هٲقیقٲت matter-of-factness)ن وٲك خودی ځٲیان هٲنٲ. بٲم تٲگٲیشتنٲ، دین کٲششٲکی هاوړی زٲمانٲ، بٲ مٲبٲستی تٲگٲیشتنٲکی ٲٲها و ٲوونی ئٲم بٲها و ئامانجانٲ مرٲق دٲیکات و بٲ بٲ پسانٲوٲ بٲهٲزتر و کاریگٲریان پتر دٲکات. ئٲگٲر کٲسٲك بٲ گوٲرٲی ئٲم ٲٲناسٲیٲ بٲ دین و بٲ عیلم قایل ببٲت، وا ٲٲددٲچٲت ئٲو کات ململانٲی نٲوانیان نٲکردٲ (موسٲٲحیل) بٲت. لٲ لایٲکی تریشٲوٲ، دین، تٲنیا، باٲیخ بٲ هٲسٲنگاندنی هزر و کرداری مرٲق دٲدات؛ ناتوانٲت نٲ قسٲی ٲاست و نٲ ٲٲیوٲندیٲکانی نٲوان ٲاستییٲکان بسٲلمٲنٲت. بٲ ٲٲی ئٲم ٲاڤٲ کردنٲش، ٲٲویستٲ هٲموو ئٲو ململانٲیانٲی لٲ ابردوودا لٲ نٲوان دین و عیلمدا هٲبووٲ بگٲٲٲنیزوٲ بٲ ناتٲگٲیشتنی ئٲو دٲځی کٲ لٲ ٲٲشتر باس کراوٲ.

بٲ نموونٲ، ململانٲ لٲوٲوٲ گٲ دٲگرت کٲ کٲمٲٲٲکی دیندار لٲ سٲر ئٲوٲ مکوٲ دٲبن کٲ هٲموو ئٲو قسانٲی لٲ ئینجیلدا تٲمار بووٲ، ٲاستن. ئٲمٲش ئٲوٲ دٲبٲځشٲت کٲ دین دٲست لٲ کاروباری زانست وٲردٲدات. شٲٲی کٲنیسٲ دٲگٲٲ گالیلیٲ و دارٲوٲن لٲ سٲر ئٲو هزٲٲ(مٲزٲب)یانٲ بوو. لٲ لایٲکی دیکٲشدا، نمایندٲ زانستیٲکان گٲلٲك جار کٲششیان دا لٲ سٲر بندٲمایٲ ٲٲچکٲٲٲی زانستیٲوٲ بگٲنٲ چٲند حوکمٲکی بنچینٲیی تایبٲت بٲو بٲها و ئامانجانٲ و ئٲتر لٲم ٲٲیٲدا ځٲیان بٲ بٲرهٲٲستکاری دینی دانا. هٲموو ئٲم ململانٲیانٲ لٲ ئٲنجامی هٲٲٲی کوشندٲدا هٲٲقٲستندٲوٲ.

ئٲمٲستا، هٲر چٲندٲ تخوبٲکانی دین و عیلم بٲ هٲٲهایٲی لٲ یٲکتری جودا بوونٲٲوٲ، بٲٲٲام هٲشتا ٲٲیوٲندی توندیان بٲ یٲکٲوٲ هٲیٲ و بٲ چٲیش کار لٲ یٲکتریدا دٲکٲن و ٲشتیش بٲ یٲکتری دٲبٲستن. هٲر چٲندٲ ٲٲنگٲ دین ئامانجٲكٲ دیار بکات، لٲ هٲشتاکٲ، دین، بٲ مانای بٲرفرٲوانٲوٲ، لٲ میانی ٲٲٲاندنی ئٲو ئامانجانٲی کٲ بٲ ځی

سازی داون، له عيلم فلهر دې بلت. ئېم چې شنې هېستې له كېشې دينېو دېر دې پېښت. ئېو ننمائيېانې كې له دنياى وجوددا پېيښو دېكرېن ئېواننېن كې ئاقلاننې و عېقې تېيان دېگات و پېيو ندييان بې باو بې دېر فېتېو هېي. ناتوانم بېر له زانايكې استېقېنې بكمېو كې ئېم باوې بېتېوې نېبلت. دېشې دېخېكې له سې وېنېيېكېو دېر بېلې درېت: عيلم بېي دين ئېفليجې و دينېش بې عيلم كوېرې.

چونكې له سېرې جېختم لېو كړدو وېتېو كې له استېدا ناكړېت ملمانېيېكې وېا له نېوانى دين و عيلم بېلېومېت، پېويستې لېرېدا ئېم جېخت كړدنېوېم له سېر خاېكې بنېتېدا دووبارې است بكمېو و ئاماژې بې دېقې كارايېكې دېنې مېژووييېكان بدم. ئېم تايېبېتم ندييېش پېيو ندى بې چېمكې يېزدان(خودا، الله، God) وې هېي. له سېر تاي گېشې ووحى مړېفدا، ئېن دېشې مړېف له هزرى خېدا چېن دېها خوداى داهېنا كې دېبوو بې ويستې خېيان ديار دې دنيا بسازېنن و بې هېر ادايېكې خېيان گېرېكيان بېت كاري تېېكېن. مړېف ويستې له سې جادوو و پېرستېو وې فتارى ئېو خوداو ندانې له بېرانېرې خېدا بگېت. بېرېكېى خودا كې ئېستېكې دېگوترېتېو، بېهادارتر كړدنې چېمكې كېنېكېى خوداو ندىكانې. بې نموونې، بېرجېستې anthropomorphic كېسايېتيېكېى له وې استيېدا دېر دېكېوت كې مړېف له بېر بوونېو رېكېى خوايېدا دېپاېنېو و نزاى له دېكېن تا مرازېكانيان بې فېراهېم بكات. بې استې، كېس نېيې نكووې له وې بكات كې چېمكې بوون the Idea of Existence ىى خوداى هېزدار و بې توانا و داد و سوود بېخېى گشتې omnibeneficent دېتوانېت دې مړې بداتېو و يارمېتى بدات و ننمائي بكات و هېروېها، بې هېى سادېيېيېكېيېو مېشكى له هېر هېمووان پتر گېشې نېكړدو دېتوانېت بېگاتې. بېام له لايېكېى تريېو، خاى فرې لاواز هېنې بې خودى چېمكېكېو بېستراونېتېو و له سېر تاي ديرېكېو تا ئېمې هېست بې ئازارېكېى دېكرېت. واتا ئېگېر ئېم بوونېو رې داهېنېر بېت، ئېو كات دېبېت هېموو ووداوېك، بې كړدېوكانى هېموو تاكېكان و هزرى هېموو تاكېكان و هېستې هېموو تاكېكان و هېموو ئامانجېكانېشيانېو، له سېر تا بن هېموو كاري خودا بن؛ جا چېن دېگونجېت ئېو كات بېر له وې بكمېينېو كې مړېف له سې فتار و بېچوونېكانى له بېر دېستې ئېم خودايې مازنېدا بېرېسيار بكمېين؟ له دېخېكېى ئاوادا، كې فېرمانى تېم و پاداشت دېدات، خېى بې ادايېكېى حوكمى خېى دېدات. چېن دېشېت ئېم دېگېو ئېو مېهر و چاكېيېدا كې بكمېوت كې وېپاې خېى دراوې؟

هائی سہارے کی مملکتیں کانی ئم سہارے کے لئے نہوانی پگے دینیہ کان و ناوے نندے زانستیہ کاندہا ہنہ لئےم چمکے خودایہ کی کے سیہو پیدایہ۔ ئامانجی عیلم ئو ہسایہ گشتیانہ دیار بکات کے پوے ندی چشتہ کان و ہوداوہ کان لئے نہو کات و شوہندا دچہ سپہنن۔ دہلت بزائن کے ئم ہسایانہ یان ئو قانونہ سرووشتیانہ، ہ چہ ندوچوون، ہوایہ گشتیان پوہستہ، نہک سہلماندن۔ ئمہ خہ تہنیا ہرنامہ یکہ و ہاوہہنان ہ جہہ جہ کردنی، لئے ہنہ تدا، تہنیا ہر نیمچہ سہرکہ وتنہ کی ہ دیہہ ناوہ۔ ہہام خہ ئہستہم کے سہک ہدہزیتہو کے نکووی لئےم سہرکہ وتنہ لاوہ کیہ بکات و ہ خہ فریودانی ئینسان خہ بناسہت۔ لئے استیدا، ئمہ لئے سہر ہنہمای ئم جہرہ قانونہ دہتوانین، تا ہادہ یکہ زہر لئے ہندہک ہواری دیاردا، ہ پوختی، پشبینی ہفتاری دیاردہ کاتیہ کان بکہین و دہنیا بین کے لئے قوویہای وشیاری مرہقی ہاوچہرخدا قہتیسماوہ، جا ہا ہر ہ زہر کے (ہہ ئاستہم) لئے دہقی ئو یاسایانہ گہشتہت۔ تہنیا ئمہای پوہستہ بزانتہ کے ہنگہ سووہانہوی ہہسارہ کان دہنہو پہرگاہی ہہژہدا Solar System، پشوہختہ، تا ہہہی ہہ استی لئے سہر ہنہمای چہند یاسایہ کی سنوورداری سادہ ہہورہن۔ ہہ ہمان شوہش، ہا ہہ ہمان پوختہیش نہہت، دہکرت پشوہختہ شوہازی کار کردنی ماتہہہ کی کارہای یان سستمہ کی وہشاندن یان دہزگاہیہ کی ہہتہل ہزمہردرت، تہنانت لئے کہلکہہی پشہہہ چوونہ کانی نہو ہمانہ کیشدا ہمان چشت دہکرت۔

ہہ ئوہی دہنیا بیت، کے ہہژماری ئو لایہ نانہی لئے تہقنار(سیاق) کی ہہرچاودا ہہشدار دہکن، زہر بن، لئے زہرہی ئو دہخانہدا، ہہہازی زانستی ہہ ہیچمان ناگہیہنت۔ دہی تہنیا ہیر لئے سقا بکہوہ، لئےم دہخدا پشبینی کہشی چہند ہہژہک، پشتر ناکرت۔ کہس گومانہ لئے دا نیہ کے ئمہ تووہی پوہندیہ کی ہہہ ندی causal connection وہتہ ہووینہتہوہ کے، ہہ شوہی سہرہ کی، پوہندیہ ہہہ ندہ کانی لئے لای ئمہدا زاندراون۔ نہک لئے ہر ئوہی ہہت کے سرووشت ہہ چاکہ ہہہ خراہت، ہہیہ ئمہ نہتوانین، لئے ہوارہدا، ہہ پوختہی، پشبینی ہوداوہ کان بکہین ہہکو لئے ہر ئوہیہ کے ہنہماکانی کارکردنیان گہلہکن۔

ئمہ زہر کہم چووینہ ناو قوویہای ئو شیرازانہی لئے دنیای ئہشتہ زیندوہ کاندہ دہست دہکون، ہہہام ہایہ ئوہ قوویہ چووینہ کے، ہہ لایہ نی کہم، بتوانین ہہست ہہ حوکمی پوہستی چہسپاو fixed necessity بکہین۔ پوہست ناکات مرہ تہنیا ہیر لئے ہیزہندیہ

ککخراو ککی ناو بـ ماو heredity و کاریگـ ری ژـ هر کانی و کوو مـی
 لـ فتاری بوونـ وـر زیندوو کاندای بکاتـ وـ. ئـوی لـر دا هـشتا
 بـویستـ تـی بگـین قووـای پـیوـندی گشتیـ کاندـ، نـک ئـوی
 خودی زانستی ککخستـ کـ بـ خـی بـت. تا مرـ پتر لـ ککی بابـتی
 هـ موو ووداو کاندای بـ خواتـ وـ، قـناعـتی توندتر دـبـت بـوی کـ
 هیچ کـ لـ نـک لـم ککیـی بابـت کاندای بـ ماو تا ببـ هـی ئـوی کـ
 سروشتـکی جیاواز پـیدا بکـن. لـ لای ئـو مرـیـ نـ حوکمی ئیسان و
 نـ حوکمی ئاسمان هیچیان و کوو هـیـکی جودای ووداو سروشتیـ کاندای
 نابن. تا دـنیا بیت، بندـمای ئـوی کـ ووداو سروشتیـ کاندای بـ
 فرمانی خدا وودـ دـن، ناکرـت هـرگیز لـ لایـنی زانستـ وـ، نکووـی
 لـ بکرـت، چونکـ ئـو بندـمای دـتوانـت هـمیشـ لـ و بوارانـ دا خـی
 بگرـتـ وـ کـ هـشتا زانست سـر دـری لـیان نـکردووـ.

بـام من لـ و قـناعـتـ دام ئـم چـشـنـ فتاری کـ نمایندـ
 دینیـ کاندای پـیـوی دـکـن نـک هـر تـنیا بـ بایـخن، بـکوو
 کوشندـش. سـبارت بـ و بندـمای کـ ناتوانـت لـ ووناکیدای بژیت و
 هـر لـ تاریکیدای دـمـنـتـ وـ، حـوجـ دـبـت کاریگـری لـ سـر مرـق
 لـ دـست بدات و زیانـکی بـ شماریش لـ مرـق دـدات. مامـستایانی
 ئایینی لـ خـباتیان لـ پـناوی ئـخلاقـی چاکدا، دـبـت ئـو
 دامـزراوـیان هـبـت کـ بتوانـت واز لـ هـندکـ بندـمای خودایـکی
 تایـت a personal God بـنـت، واتا واز لـ و سـرچاوـیـ ترس و
 ئومـد بـنـت کـ لـ ابردودا دـسـاتـکی بـربـاوی بـ قـشـکان
 هـاندبوو. لـ میانی اـپـاندنی ئـرکـ ئایینیـ کاندای، دـبـت
 سوود لـ و هـزانـ و بـگرن کـ دـتوانن چاک و استی و جوانی لـ
 ناخی خودی مرـقـایـتـیدا بچـنن. تا دـنیا بیت، ئـمـیان ئـرکـکی
 گـگـ بـهادار تر، بـام بـ بـراورد گـگـ لـک ئـستـمتر. (ئـم هزر)
 بـ شوـیـکی قـناعـتـپـکـر، لـ کتـبـکـی هـربرت ساموـی، باو و
 کردـ وـ، دا هـاتووـ. پاش ئـوی مامـستایانی ئایینی کرداری
 پاـوتـنـ باسکراو کـ تـواو دـکـن، لـ و استیـ دـگـن کـ شارـزایی
 عیلمی، دینی استی باـتر و گـورـتر کردووـ.

ئـگـر ئازادکردنی مرـق لـ و تامـزریـی و ترس و ئارـزووانـی کـ
 خودی مرـق دـکـن کـیلـ، تا ئـو اـدـیـی کـ دـگونجـت، ئامانجی
 ئاین بـت، سـنگـ زانستیـ کاندای دـتوانن هـشتا پتر یارمـتی دین
 بدـن. هـرچـندـ استـ کـ ئامانجی عیلمـ ئـو اـسـایانـ بدـزـتـ وـ
 کـ دـدـن استیـ کاندای بکـنـ و و پـشینیان بکـن، خـ ئـمـش
 تاکـ ئامانجی نییـ. بـکوو کـشـی ئـوش دـکات ئـو پـیوـندیـ

د زراوانه ش به بچو وکترین نمری هاو بـشی گونجاو کم بکا تـو و کم له نـوانی توخم هزریه به نـر سـربـخـکاندا هـنـه. له دواي ئـم هـموو مانـدو و بوونـی به مـبـستی یـکـکردنی فرـجـیا و ازیـهـکانـه کم گـورـترین سـرکـوتن و دـست دـت، له گـگـه ئـمـشـدا، به استی هـر خودی ئـم هـو و شـه کم مـرـف تووشی مـترسی گـورـترین سـاهان (وـهم) دـکات. بـمـام هـر کـسـکی بـم ئـمـوونـه چـه، سـرکـوتو و، پـشکـوتو و انـی له مـلایـه نـو کـرا و، تـت دـبـت، ملـکـچـیه به ئـندازـکـی بـر و هوشیاری دـبات و پـشکـوتنی گـور له وجوددا دـکات. له تـگـیشتنـو، مـرـف تا اـدـیـکی زـر له کـت و بـندـکـانی ئـمـد و خواستـه کـسـیهـکـانی خـی زـگـاری دـبـت و له وـشـو و ئـم هـو و سـتـه خـهـیـنـه humble له بـرانـبـری گـور اتی ئـو هـزری کم له وجوددا بـرجـسته بوو، پـیدا دـکات و ئـویشـه، کم له گـورـترین قو و لای خـیدا، مـرـفی ناگاتـه. ئـم هـو و سـتـه شـه، به باـترین واتای کم له وـشـیـکـدا هـبـت و وـکـه ئـو و لای تـیدـگـم، هـو و سـتی دینیه. جا بـم پـیه و بـم دـردـکـوت کم عیلم تـنـیا ئـو نیـه کم بزواتی دینی له خاشاکي جـسته بـندی anthropomorphism پاک دـکاتـو، بـکوو هـاریکـاری تـگـیشتنی و وـحـز دـی spiritualization دینی ژیا نیشمان دـکات.

تا داهـنـانی و وـحـی مـرـف پـتر پـش بـت، پـتر دـردـکـوت و ت کم تـی دینـداری است له وـدا نیـه کم له ژیا ن بـترسـی و له مردن بـترسـی و ئیـمانـکی کوـرانـت هـبـت، بـکوو له وـدایـه خـبات له پـناوـی زانیاړی هـزی بـکـیت. له مـبـچوونـدا باو دـکم کم گوتار بـژ دـبـت بـتـه مـمـستا ئـگـر بـیـوت له اـپـهـاندنی ئـرکی پـیرـزی پـروـردـی خـیدا، عـدالت پـیه و بکات.

[پـه خوـندـنـو و لای بـشـکانی تر کلـیکـی ئـر بـکان ...](#)